

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΥΠΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΜΠΟΡΕΥΣΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Παρουσιάζουμε εδώ την πρότυπη σύμβαση για μετάφραση εμπορεύσιμου βιβλίου, όπως τη διαμόρφωσε η ομάδα εργασίας που συγκροτήθηκε στο πλαίσιο του ΣΜΕΔ τον χειμώνα του 2010-2011 και την επεξεργάστηκε στη συνέχεια ο δικηγόρος του Συλλόγου. Είναι η σύμβαση που προτείνει ο ΣΜΕΔ σε όλους τους συναδέλφους μεταφραστές, και η οποία θα αποτελέσει βάση διαπραγμάτευσης στο μέλλον με τους Συλλόγους Εκδοτών.

Η σύμβαση αυτή είναι πρότυπη, επομένως κάθε συνάδελφος μπορεί να διαπραγματευτεί οποιοδήποτε άρθρο της με τον εκάστοτε εκδότη, αναλόγως με τα περιθώριά του και το συμφέρον του. Θελήσαμε να συντάξουμε μια σύμβαση που να καταγράφει όλα τα δικαιώματά μας και να προσπαθεί να προβλέψει κάθε πιθανή έκβαση μιας συνεργασίας.

Στην εισηγητική έκθεση που ακολουθεί εξηγούμε το σκεπτικό μας κατά τη σύνταξη της σύμβασης και φωτίζουμε ορισμένες παραγράφους της, ώστε να έχουμε όλοι ισχυρά επιχειρήματα στις μελλοντικές διαπραγματεύσεις μας με εκδότες.

1. Γενικό σκεπτικό

Η πραγματικότητα που αντιμετωπίζουν οι μεταφραστές στην Ελλάδα ως προς τους όρους εργασίας και πληρωμής τους χαρακτηρίζεται από δύο σημαντικά σημεία:

A. Από το 1993 ισχύει ο Νόμος 2121 που αναγνωρίζει **τον ελεύθερο επαγγελματία μεταφραστή ως δημιουργό**, και άρα ορίζει

α) ότι για την εργασία του πληρώνεται με ποσοστά επί της τιμής του βιβλίου (**δικαιώματα**).

β) ότι η μετάφραση αποτελεί **πνευματική ιδιοκτησία** του μεταφραστή, άρα ο μεταφραστής παραχωρεί το δικαίωμα της έκδοσής της στον εκδότη, διατηρώντας όμως το ηθικό δικαίωμα επ' αυτής.

Ο νόμος αυτός όμως **στην πράξη δεν εφαρμόζεται**.

B. Οι εκδότες συχνά δίνουν στους μεταφραστές να υπογράψουν συμβόλαια τα οποία επιτρέπουν στον εκδότη να κάνει περίπου ό,τι θέλει με τη μετάφραση και να την εκμεταλλεύεται χωρίς να ζητά προηγουμένως την άδεια του μεταφραστή, χωρίς να τον ενημερώνει και χωρίς να του αναγνωρίζει και να του παραχωρεί μεταφραστικά δικαιώματα. Οι μεταφραστές από την πλευρά τους, μη έχοντας να αντιπροτείνουν τίποτε άλλο, με το φόβο ότι αν δεν υπογράψουν μπορεί και να χάσουν τη δουλειά, ορισμένες φορές χωρίς να διαβάσουν καν τις λεπτομέρειες της σύμβασης, υπογράφουν όρους καθόλου ευνοϊκούς, που τους αποξενώνουν από το δημιουργημά τους.

Με τα δεδομένα αυτά, πιστεύουμε ότι πρέπει όλοι όσοι ασχολούμαστε με τη μετάφραση βιβλίων να αλλάξουμε τη θεώρησή μας ως προς τη φύση της συνεργασίας μας με τους εκδότες και να συνειδητοποιήσουμε ότι τους εκχωρούμε τα δικαιώματα εκμετάλλευσης ενός πνευματικού μας έργου, και δεν κάνουμε απλώς μια δουλειά για την οποία πληρωνόμαστε κι έπειτα αποξενωνόμαστε από αυτήν. Να έχουμε επίσης επίγνωση ότι έτσι αντιμετωπίζει και ο νόμος την εργασία μας, και ότι αυτά που ζητάμε και διεκδικούμε δεν είναι παρά τα νόμιμα δικαιώματά μας.

Είναι λοιπόν πολύ σημαντικό για όλους τους συναδέλφους να έχουν στα χέρια τους μια πρότυπη σύμβαση στην οποία:

- να καταγράφονται οι υποχρεώσεις του μεταφραστή και τα δικαιώματά του **όπως τα ορίζει ο ισχύων νόμος**
- να προβλέπονται οι περιπτώσεις **μη τήρησης των όρων εκ μέρους του εκδότη** και να καταγράφονται οι υποχρεώσεις του απέναντι στον μεταφραστή
- να ορίζεται σαφώς **ο τρόπος και η διαδικασία πληρωμής**
- να προβλέπονται οι περιπτώσεις εκμετάλλευσης του κειμένου από τον εκδότη **και σε άλλες μορφές** (π.χ. ηχητικό και ηλεκτρονικό βιβλίο) και τα δικαιώματα του μεταφραστή στις περιπτώσεις αυτές.

2. Επιμέρους σχόλια και επεξηγήσεις

§ 1.2

Η παράγραφος προβλέπει την περίπτωση στην οποία κάποιος τρίτος θιγεί από το περιεχόμενο της μετάφρασης, αν λόγου χάρη το κείμενο (το πρωτότυπο και άρα το μεταφρασμένο) περιέχει προσβλητικές αναφορές σε κάποιες κοινωνικές ομάδες. Γίνεται σαφές ότι για το περιεχόμενο του κειμένου την αποκλειστική ευθύνη τη φέρει ο εκδότης και όχι ο μεταφραστής.

§ 2.3

Η παράγραφος αυτή εισάγει μια πρακτική που δεν συνηθίζεται στην Ελλάδα, είναι όμως κοινός τόπος σε άλλες χώρες: τα ειδικά έξοδα στα οποία τυχόν υπόκειται ο μεταφραστής για την εργασία που έχει αναλάβει να βαρύνουν (υπό προϋποθέσεις) τον εκδότη, όχι τον ίδιο τον μεταφραστή. Η παράγραφος ορίζει επίσης ότι σε περιπτώσεις τηλεργασίας (εξαρτημένης εργασίας), όπου δεν ισχύουν οι διατάξεις του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας, υπογράφεται ξεχωριστή σύμβαση, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία (Άρθρο 5 του Νόμου 3846/2010)

§ 4.2

Εισάγεται η πρακτική της διαμεσολάβησης του Συλλόγου, η οποία προβλέπεται σε άλλες χώρες. Με τα σημερινά δεδομένα, αν ο εκδότης δεν θεωρεί αποδεκτή μια μετάφραση, δεν έχει τη συμβατική υποχρέωση να τεκμηριώσει γραπτώς τη διαφωνία του, και ο μεταφραστής δεν καλύπτεται από κανένα συλλογικό όργανο σε περίπτωση που αδυνατεί να καταλήξει με τον εκδότη σε κοινώς αποδεκτή λύση.

Το ίδιο συμβαίνει και σε περιπτώσεις διαφωνίας εκδότη και μεταφραστή σχετικά με τη μνεία του μεταφραστή ή σχετικά με αλλαγές που γίνονται κατά την επιμέλεια της μετάφρασης. Η διαμεσολάβηση του Συλλόγου φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα συμβατικό αλλά εξωδικαστικό μέσο επίλυσης τέτοιων διαφορών. **Τονίζουμε ότι η διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν αφορά επ' ουδενί την ποιοτική αξιολόγηση μιας μετάφρασης.** Η διαδικασία αποσκοπεί αποκλειστικά στην εξεύρεση κοινώς αποδεκτής λύσης σε περιπτώσεις διαφωνιών συναδέλφων και εκδοτών, κι έχει ως γνώμονα την προστασία της εργασίας και των συμφερόντων των συναδέλφων.

§ 10.1

Στις τελευταίες σειρές αυτής της παραγράφου ορίζονται τα σχετικά με την επιδότηση μεταφράσεων, τα οποία δεν προβλέπονται στα υπάρχοντα συμφωνητικά, με αποτέλεσμα συχνά εκδοτικοί οίκοι να εισπράττουν από άλλους φορείς επιδοτήσεις για τη μετάφραση τις οποίες δεν καταβάλλουν ολόκληρες ή δεν τις καταβάλλουν καθόλου στους δικαιούχους, δηλαδή τους μεταφραστές.

§ 10.2

Σύμφωνα με τον Νόμο 2121/1993, ο μεταφραστής έχει δικαιώματα επί της τιμής πώλησης των αντιτύπων. Αυτό που εφαρμόζεται ως τώρα είναι είτε να λαμβάνουμε μια αμοιβή για την εργασία μας και να αποξενωνόμαστε από τα δικαιώματά μας είτε να θεωρείται όντως η αμοιβή μας προκαταβολή των δικαιωμάτων επί των πωλήσεων, σύμφωνα με τα ελάχιστα προβλεπόμενα από τον νόμο· στην περίπτωση αυτή, όμως, οι σημερινές συμβάσεις προβλέπουν ότι μόνον **αφού** καλυφθεί το ποσόν αυτό αρχίζει ο μεταφραστής να εισπράττει χρήματα από τα δικαιώματα – ορίζουν όμως τόσο χαμηλό ποσοστό για τα δικαιώματα, από 0,01% (!) έως (το πολύ) 0,5%, που στην πράξη πολύ σπάνια καλύπτει το ποσόν της αμοιβής, με δεδομένο ότι το σύννηθες τιράζ της πρώτης έκδοσης στην Ελλάδα είναι πλέον περί τα 1.500 αντίτυπα και ότι λίγοι τίτλοι κάνουν παραπάνω από μία εκδόσεις.

Επειδή ως εργαζόμενοι πρέπει να αμειβόμαστε για την εργασία μας ανεξαρτήτως της εμπορικής πορείας του βιβλίου, αλλά ταυτόχρονα ο νόμος μάς αναγνωρίζει ρητά ως δημιουργούς, άρα ως συνδημιουργούς ενός μεταφρασμένου βιβλίου, αξιώνουμε αυτόν τον διπλό τρόπο πληρωμής:

- αφενός εφάπαξ πληρωμή για τη μεταφραστική εργασία, ώστε να είμαστε καλυμμένοι και στην περίπτωση που ο εκδότης δεν εκδώσει το κείμενό μας ή που το βιβλίο δεν έχει εισπρακτική επιτυχία,
- αφετέρου όμως και εισπράξη δικαιωμάτων από το **πρώτο** αντίτυπο.

Στο αντεπιχείρημα που ίσως προβάλουν ορισμένοι εκδότες, ότι, αν αξιώνουμε να μοιραζόμαστε τα κέρδη, τότε θα πρέπει να μοιραζόμαστε και τις ζημιές, να μην ...πληρωνόμαστε (!) δηλαδή αν το βιβλίο «δεν πουληθεί», αντιτάσσουμε ότι ως μεταφραστές δεν συμμετέχουμε στην εκδοτική επιχείρηση ούτε έχουμε λόγο στην επιλογή ή στη διαδικασία έκδοσης, προώθησης και διαφήμισης του βιβλίου, άρα δεν μπορούμε να επηρεάσουμε με άλλον τρόπο τις πωλήσεις. Επίσης, όπως προκύπτει και από την πρότυπη σύμβαση, ο εκδότης έχει ικανό χρόνο στη διάθεσή του ώστε να κρίνει αν τον ικανοποιεί η μετάφρασή μας,

να διαπραγματευτεί μαζί μας και να πράξει αναλόγως, συνεπώς δεν μπορεί να επικαλεστεί το επιχείρημα ότι «φταίει η μετάφραση» αν το βιβλίο δεν πάει καλά.

§ 10.4

Τον τελευταίο καιρό γίνεται και στην Ελλάδα πολύς λόγος για τα ηλεκτρονικά βιβλία. Πρόκειται για μια καινούργια αγορά, και οι εκδότες προσπαθούν να διασφαλίσουν από το καινούργιο αυτό προϊόν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους. Στην παράγραφο αυτή ορίζουμε ότι: «Το ποσοστό [των δικαιωμάτων του μεταφραστή επί της τιμής του ηλεκτρονικού βιβλίου] δεν μπορεί να είναι χαμηλότερο από το ποσοστό που προβλέπεται στο άρθρο 10.2»,

α) γιατί το μέσον έκδοσης δεν επηρεάζει, βεβαίως, το γεγονός ότι είμαστε δημιουργοί και άρα δεν υπάρχει κανένας λόγος να ορίζεται μικρότερο ποσοστό δικαιωμάτων για τον μεταφραστή,

β) γιατί έχουν ήδη γίνει αρκετές καταγγελίες στον ΣΜΕΔ για εκδότες που απαιτούν από τους μεταφραστές να υπογράψουν συμβάσεις παραχώρησης της μετάφρασής τους για εκμετάλλευση του κειμένου σε μορφή ηλεκτρονικού βιβλίου, οι οποίες, προκειμένου να είναι σύννομες, ορίζουν ένα απειροελάχιστο ποσοστό δικαιωμάτων στον μεταφραστή, και

γ) γιατί το ποσοστό κέρδους των εκδοτών από τα ηλεκτρονικά βιβλία είναι πολύ αυξημένο σε σχέση με τα έντυπα, αφού δεν υπάρχουν τα έξοδα για το χαρτί, το τύπωμα, τις αποθήκες κ.λπ.

§ 11.2

Το σκεπτικό εδώ είναι ότι ο μεταφραστής διατηρεί όλα τα δικαιώματα στο έργο του και εκχωρεί ορισμένα, τα οποία καταγράφονται αναλυτικά παραπάνω, ενώ αντίθετα στις συμβάσεις που προτείνουν οι εκδότες το σκεπτικό είναι ότι ο μεταφραστής εκχωρεί όλα τα δικαιώματα στον εκδότη, αυτά που αναφέρονται αναλυτικά καθώς και όσα δεν αναφέρονται. Η παράγραφος είναι σημαντικότερη επί της αρχής, έχει όμως και βαρύνουσες πρακτικές επιπτώσεις: αρκεί να σκεφτούμε ότι χωρίς αυτή τη διευκρίνιση μια μετάφρασή μας θα μπορούσε, χωρίς την άδειά μας και εν αγνοία μας, να γίνει, λ.χ., σενάριο για τον κινηματογράφο ή την τηλεόραση, προς αποκλειστικό όφελος του εκδότη.

§ 12

Εδώ αναπαράγονται τα προβλεπόμενα από τον ΟΣΔΕΛ για την αναπαραγωγή έργων λόγου.

§ 14.2

Η παράγραφος αυτή αποτυπώνει την κείμενη νομοθεσία: η πρόβλεψη για την καθυστέρηση στην πληρωμή ελεύθερου επαγγελματία όταν έχουν εκδοθεί τα νόμιμα παραστατικά ακολουθεί την Οδηγία 2000/35 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το Προεδρικό Διάταγμα 166/2003.

§ 17

Τα οριζόμενα εδώ γράφτηκαν με το σκεπτικό της προστασίας του έργου του μεταφραστή. Έχουν γνωστοποιηθεί στον Σύλλογο περιπτώσεις όπου ένα βιβλίο,

για το οποίο ο μεταφραστής είχε υπογράψει σύμβαση με έναν εκδότη, συνέχιζε να εκδίδεται από διαδοχικά διαφορετικούς εκδοτικούς οίκους, με τους οποίους ο μεταφραστής δεν είχε καμία σύμβαση και στους οποίους ο πρώτος εκδότης (και διαδοχικά ο καθένας στον επόμενο) πουλούσε ή εκχωρούσε τα δικαιώματα εκμετάλλευσης του έργου του μεταφραστή. Είναι λοιπόν σημαντικό να γνωρίζουμε ότι η εκμετάλλευση του έργου μας εκχωρείται μόνο στον εκδότη με τον οποίον υπογράφουμε τη σύμβαση και δεν μεταβιβάζεται αυτομάτως χωρίς την άδειά μας.

§ 18

Για τον ίδιο λόγο συντάχθηκε και η παράγραφος που ορίζει τη διάρκεια της σύμβασης: ώστε να έχουμε έλεγχο της εκμετάλλευσης του έργου μας. Να μπορούμε, δηλαδή, σε περιπτώσεις όπως η παραπάνω, ή αν θεωρούμε ότι ο εκδότης δεν προωθεί το έργο μας με τον καλύτερο τρόπο, να εκχωρήσουμε την άδεια εκμετάλλευσής του σε άλλον εκδότη. Ως τώρα, τα συμφωνητικά που συνήθως υπογράφαμε όριζαν ότι εκχωρούμε την άδεια στον εκδότη επ' άπειρον.

§ 20

Η παράγραφος αυτή προσπαθεί να προβλέψει κυρίως την περίπτωση όπου, για να εισπράξει ο εκδότης επιδότηση για τη μετάφραση, καταρτίζει άλλη σύμβαση και απαιτεί από τον μεταφραστή να την υπογράψει. Για την εισπράξη της επιδότησης είναι βεβαίως απαραίτητο να έχει υπογράψει ο μεταφραστής ειδική σύμβαση (το ζητάνε οι φορείς που επιδοτούν), η σύμβαση αυτή όμως δεν μπορεί να ακυρώνει τους όρους της αρχικής σύμβασης για τη μετάφραση.

ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ 8 | Τ.Θ. 21028 ΑΘΗΝΑ 11410
www.smed.gr | syl.smed@gmail.com